

לאן נעלמה הגמישות?

הגמישות, שהיא אחד מעקרונות המלחמה, הלכה ונעלמה במהלך השנים מספרי ההדרכה של צה"ל. אפשר שהדבר נבע מחשש שהקצינים יפרשו את העיקרון הזה כהיתר לאלתר במקום להשקיע בלימוד המקצוע הצבאי ובעבודת הכנה יסודית. צה"ל כיום מקצועי דיו כדי שלא ליפול במלכודת הזאת, ויחד עם זאת הוא אינו יכול לוותר על העיקרון החשוב הזה

סא"ל ד"ר מאיר פינקל

במהלך השנים הלך ונעלם עקרון הגמישות מתורת הקרב של צה"ל. ב-1949 הייתה הגמישות העיקרון התשיעי והאחרון בעקרונות המלחמה של צה"ל. הפיסקה המרכזית שעוסקת בעקרון המלחמה הזה דנה בגמישות המחשבה: "במלחמה המודרנית נדרשת גמישות רבה כדי לחדש ולשנות את התוכניות המוכנות בהתאם למצבים המשתנים ולהתפתחות בלתי צפויה. לכך דרושים אימון, ארגון, משמעת ופעילות מטה משובחים, ומעל לכול – גמישות המחשבה ומהירות ההחלטה של המפקד ועוזריו גם יחד". כמו כן הושם דגש על פשטות ועל ארגון מהיר וחסכוני של תנועת הכוחות.

ב-1965 מופיעות בספר "לוחמת שריון" הפשטות והגמישות בתור עקרון המלחמה השמיני והאחרון. ההסבר מפרט כי

את הפשטות והגמישות משיגים בעיקר באמצעות קביעת משימות סופיות מוגדרות, חלוקת גזרות אחריות ברורות, איגוד כוחות נכון (בלי להפריז בשבירת מסגרות) ובאמצעות השארת

קצין שריון, תלמיד במכללה לביטחון לאומי

היוזמה – בכל הרמות – לפעול במסגרת המשימות המוגדרות וגזרות הפעולה, לפי התפתחות הקרב. בגרסה זו ניתן לראות פירוט כמעט טכני של האופן

רמתו המקצועית של צה"ל הלכה ועלתה עם השנים. גם אם ההסבר המוצע להוצאתו ההדרגתית של עקרון הגמישות היה נכון, הרי שהיום ברור כי אלתור יכול להתבצע על בסיס של ידע מקצועי רחב ולא כתחליף לו

שבו יש להשיג את הגמישות – בשונה מההגדרה הכוללת יותר של גרסת 1949.

באמצע שנות ה-80 נבחנו שוב הרשימות של עקרונות המלחמה בצה"ל ובעולם. בעקבות זאת, ב-1986, הציעה מחלקת ההדרכה של צה"ל (מה"ד) 11 עקרונות. עקרון הגמישות עבר למקום השביעי ונקרא "עומק, עתודה וגמישות". על-פי ההסבר לעיקרון הזה, נשענת הגמישות על היערכות מבצעית, אשר תכונותיה יאפשרו למפקד להגיב על מצבים מבצעיים משתנים בתוך צורת קרב מסוימת ולעבור על-פי הצורך במהירות וביעילות למצב או לצורת קרב

אחרים. מעבר לכך מושתתת הגמישות על עומק ועל עתודה. גם במקרה הזה הדגש אינו על חשיבת המפקד, אלא על כלים טכניים, אשר יאפשרו לו גמישות בקרב. הפשטות הוצאה מרשימת העקרונות. בגרסת 1996 הוחזר עקרון הפשטות, אך בדברי ההסבר של העיקרון המילה גמישות אינה מופיעה, ולו פעם אחת. הגמישות אינה מופיעה אף לא באחת מכותרות העקרונות ומוזכרת בפיסקה אחת בלבד – בהסבר על עקרון העומק והעתודה.

ניתן איפוא לראות תהליך רצוף של דעיכת חשיבותו של עקרון הגמישות בתורת הקרב של צה"ל. הסבר אפשרי לירידה בערכו של עיקרון זה הוא העידוד, אשר ייתכן שמשמע ממנו, לאלתור. ייתכן כי החשש, שמפקדי צה"ל יפרשו את עקרון הגמישות כהיתר לתרבות של אלתור וכתחליף ליכולת מקצועית גבוהה, הוא שהביא להוצאתו ההדרגתית מעקרונות המלחמה. ראוי לציין כי עקרון מלחמה זה הוא אחד מעקרונות המלחמה הבריטיים ואחד מחמשת העיקרים של תורת המבצעים של צבא ארה"ב.

לדעתי, יש לשקול שוב את מקומה של הגמישות בנוסחה המקורי משנת 1949 ולהשיבה לעקרונות המלחמה של צה"ל, וזאת מארבע סיבות: ■ הלחימה בשטחים מעלה שוב ושוב את הצורך בזיהוי מהיר של מצבים

נדרשת גמישות רבה כדי לחדש ולשנות את התוכניות המוכנות בהתאם למצב המשתנה ולהתפתחות בלתי צפויה

משתנים ובדפוסי חשיבה ופעולה מקוריים (בעגה הצה"לית מדברים כיום על שבירת שגרה). לרוב מצליח בכך צה"ל, אך לעיתים נכשל. הדגשתו של עקרון הגמישות יאפשר לחנך את המפקדים לאור העיקרון הזה ולהטמיע בהם את הדרישה לדפוסי חשיבה ופעולה גמישים בעת לחימה.

■ העלייה המתמדת במורכבותו של שדה הקרב המודרני – בשל העלייה במגוון האיומים על הכוח הצבאי הלוחם בעקבות ההתפתחויות בתחום הטכנולוגיות הצבאיות – מגבירה את הצורך בזיהוי מהיר של שינויים ובביצוע מהיר של התאמות תוך כדי לחימה.

■ פשטות התוכנית, אשר לעיתים נתפסת כבסיס לגמישות, שוב אינה מספקת כבסיס לחשיבה צבאית

איכותית. קריטריון של פשטות עלול להטעות מפקד, כאשר דרך הפעולה הנבחרת היא דווקא מורכבת. לדעתי, ראוי להחליף את

אופיה של הלחימה בשטחים ומורכבות ההולכת וגדלה של שדה הקרב המודרני מעלים את הצורך להשיב את עקרון הגמישות על כנו

עקרון המלחמה הזה בעקרון הגמישות, תוך ציון תרומתה של הפשטות ליישום הגמישות. ■ רמתו המקצועית של צה"ל הלכה ועלתה עם השנים. גם אם ההסבר המוצע להוצאתו ההדרגתית של עקרון הגמישות היה נכון, הרי

שהיום ברור במידה רבה בכל הרמות כי אלתור יכול להתבצע על בסיס של ידע מקצועי רחב ולא כתחליף לו.

לסיכום, עקרון הגמישות הלך ונעלם במהלך השנים מעקרונות המלחמה של צה"ל. אופיה של הלחימה בשטחים ומורכבותו ההולכת וגדלה של שדה הקרב המודרני מעלים את הצורך להשיבו.

מקורות

1. אג"ס-מה"ד, עקרונות המלחמה, 1949, עמ' 17
2. המטה הכללי, עקד שריון, לוחמת שריון, 1965, עמ' 14
3. את הרעיון העלה אל"ם עטר דגן בעת שיחה איתו.

לא נעלמה הגמישות?